

Vergaderjaar 2005–2006

28 663

Milieubeleid 2002–2006

Nr. 48

**BRIEF VAN DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN
VOEDSELKWALITEIT EN DE STAATSSECRETARIS VAN VOLKS-
HUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN MILIEUBEHEER**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 31 maart 2006

Met veel genoegen bieden wij u hierbij aan het rapport «Duurzaam bodemgebruik in de landbouw, een beoordeling van agrarisch bodemgebruik in Nederland»¹. Dit rapport is een uitwerking van een van de acties die zijn aangekondigd in de Beleidsbrief Bodem (december 2003, TK 28 663, nr. 16) en is een onderdeel van de eerstkomende voortgangsrapportage, die u in het voorjaar tegemoet kunt zien.

De bodem is essentieel voor het voortbestaan van de mens en de natuur, en we moeten daar met zijn allen dus zorgvuldig mee omgaan. In het verleden was dit niet altijd het geval en daarom heeft het kabinet in 2003 een aantal vernieuwingen in het bodembeleid aangekondigd in de Beleidsbrief Bodem. Belangrijke elementen daarin zijn dat het bodembeleid zich gaat richten op een bewuster en duurzamer gebruik van de bodem. Een ander uitgangspunt is dat de bodem nu en in de toekomst zo goed mogelijk maatschappelijke diensten moet kunnen blijven leveren.

De landbouw bestrijkt ruwweg zo'n 60% van het landgebruik in Nederland, en is daarmee een belangrijke gebruiker van de bodem. In de beleidsbrief bodem is gesteld dat het kabinet duurzaam bodemgebruik in de landbouw wil bevorderen. Vandaar de wens te onderzoeken wat onder «duurzaam bodemgebruik in de landbouw» wordt verstaan, in hoeverre de landbouw de bodem nu reeds duurzaam gebruikt, en hoe de rijksoverheid een duurzaam bodemgebruik zou kunnen bevorderen. Het voorliggende rapport geeft hier antwoorden op.

1. Inkadering onderzoek

Duurzaam bodemgebruik in de landbouw is een veelomvattend begrip, en ingewikkeld om te concretiseren. Bovendien is ook nog niet op alle terreinen voldoende kennis aanwezig. In deze studie is de invulling van het begrip duurzaam daarom op een aantal onderdelen afgebakend. Zo

¹ Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer.

hebben niet alleen boeren en tuinders maar ook andere (f)actoren direct en indirect invloed op de wijze (en de mate van duurzaamheid) waarop de bodem wordt gebruikt. Deze (f)actoren, zoals beleid en regelgeving ten aanzien van water en ruimtelijke ordening, prijzen voor arbeid, producten en grond, de rol van de agroketen, zijn in onderhavig project grotendeels buiten beschouwing gelaten. De focus is in dit project gelegd op een duurzaam gebruik van de bodem binnen de mogelijkheden en invloed van agrariërs zelf. Gekeken is naar de huidige situatie in de grondgebonden sectoren in Nederland, waarbij is aangesloten bij reeds ingezet beleid, bijbehorende termijnen en de thema's van de Europese Bodemstrategie, die in voorbereiding is. Deze thema's zijn: organische stof, bodembiodiversiteit, bodemstructuur, verontreinigingen en erosie.

Het begrip duurzaam bodemgebruik in de landbouw is verder concreet ingevuld met behulp van de people planet profit-benadering (3-P benadering). Deze benadering sluit aan bij Duurzame Daadkracht, het Actieprogramma duurzame ontwikkeling (2003, VROM 030480), en houdt in dat zowel de sociaal-culturele (people), de ecologische (planet) als de economische (profit) factoren in de afwegingen worden meegenomen. In deze benadering hoort ook het rekening houden met mogelijke afwentelingen naar de toekomst (tot ongeveer 2030) en met de rest van de wereld. Dit laatste is in deze studie niet meegenomen, omdat de focus op grondgebonden landbouw in Nederland lag.

Voor het beoordelen van de mate van duurzaamheid van het bodemgebruik in de landbouw is gekeken naar de bodem als productiefactor, de ecologische of habitatfunctie van de bodem, de bodem als medium om op te wonen, werken en recreëren en de bodem als bewaarplaats van grondstoffen, zaden, genen en archeologische waarden.

In het rapport wordt uitgegaan van de invloed van bestaande wet- en regelgeving ten aanzien van de verminderde toevoer van zware metalen in landbouwgronden en de afname van fosfaatophoping in de bodem. Het nieuwe mestbeleid zal de komende jaren tot een forse afname van de fosfaatbijdrage aan de bodem leiden. Het doel is om in 2015 te komen tot evenwichtsbemesting. Daarnaast zullen de doelen van de Kaderrichtlijn Water een rol spelen om een verdere reductie van fosfaat en zware metalen teweeg te brengen. Voor zware metalen geldt dat deze direct of indirect worden gereguleerd door regelgeving zoals de EU-verordening diervoeders, het Besluit Overige Organische Meststoffen en de Afvalstoffenwetgeving.

2. Resultaten

Op basis van de afbakening en uitgangspunten die zijn gehanteerd in dit project, luidt de conclusie dat Nederlandse boeren en tuinders de bodem redelijk duurzaam gebruiken. Een samenvatting van de gemaakte afwegingen en beoordelingen is weergegeven in bijlage II van het rapport.

Dit neemt niet weg dat er nog verbeterpunten zijn en dat de overheid een rol heeft in de bevordering van duurzaam bodemgebruik in de landbouw. Het rapport noemt vijf praktijken die in de huidige situatie als niet duurzaam worden beschouwd, drie praktijken die verduurzaamd kunnen worden en zes praktijken waarover vooralsnog onvoldoende kennis ontbreekt om uitspraken over de duurzaamheid of waarvoor geen alternatieven beschikbaar zijn.

Niet duurzame landbouwpraktijken:

- bodemtechnische ingrepen, die leiden tot een maatschappelijk onacceptabel verlies van archeologische/aardkundige waarden;

- diepploegen als sanitaire maatregel;
- diepe ontwatering van veengebieden;
- accumulatie van zware metalen in de bodem als gevolg van het lozen van kopersulfaat uit voetbaden in de mestput;
- verkeerd gebruik van machines.

Landbouwpraktijken die duurzamer kunnen:

- grondontsmetting;
- accumulatie van fosfaat door toevoer meststoffen;
- verder terugdringen van verontreinigingen met zware metalen door toevoer meststoffen.

Kennis of alternatieven ontbreken bij:

- verdichting van de ondergrond;
- vergeten verontreinigingen, zoals diergeneesmiddelen en hormonen;
- verruimen vruchtwisseling;
- toevoer zware metalen naar de bodem;
- toepassing van bodembiodiversiteit;
- peilbeheer in veenweiden.

3. Voornemens rijksoverheid

VROM en LNV willen op basis van de conclusies van dit rapport als volgt duurzaam bodemgebruik in de landbouw gaan bevorderen: via kennisontwikkeling, kennisverspreiding, zo mogelijk belonen van perspectiefvolle maatschappelijke bodemdiensten en door de aanpak van niet-duurzame praktijken in samenwerking met het landbouwbedrijfsleven. Met als uitgangspunt van zorgen voor naar zorgen dat wordt ingezet op een faciliterende rol voor het Rijk. Regelgeving verdient niet de voorkeur, ook gezien de complexiteit van de materie, het ingewikkelde en deels onbekende bodemsysteem en de diversiteit in grondsoorten en landbouwpraktijken.

Aanpak van niet-duurzame praktijken. VROM en LNV willen in samenwerking met het bedrijfsleven duurzamere alternatieven gaan stimuleren door middel van kennisontwikkeling en voorlichting. Het is uitdrukkelijk de bedoeling dat de agrariërs zelf hun verantwoordelijkheid nemen, conform het principe van zorgen voor naar zorgen dat. Daartoe zijn reeds contacten gelegd met LTO-Nederland. LTO-Nederland heeft het probleem onderschreven en aangegeven in 2006 en de jaren daarna activiteiten te willen gaan ondernemen op dit vlak. Belangrijk hierbij is ook het betrekken van de afnemers van landbouwproducten, zodat eisen aan duurzaam gebruik van de bodem mogelijk in contracten worden opgenomen. Dit impliceert meer flexibiliteit in contracten ten aanzien van levertijden. Voor voorlopers op het gebied van duurzaam bodemgebruik biedt dit een meerwaarde, en voor achterblijvers een stimulans om de bodem duurzamer te gebruiken.

Belonen van maatschappelijke bodemdiensten. Begin 2006 wordt een onderzoek afgerond waarin de maatschappelijke vraag naar een aantal perspectiefvolle bodemdiensten wordt verkend. Het gaat om dingen als het voorbereiden op natuurontwikkeling door extensiveren/verschrallen, bescherming van archeologische/aardkundige waarden door beperkte grondbewerking en het tegengaan van bodemdaling door ondiepe drainage. Belonen kan plaatsvinden door het bieden van experimenteer-ruimte, kennis en/of financiële middelen. De rijksoverheid wil de mogelijkheden van beloning van maatschappelijke bodemdiensten in 2006 in de praktijk testen.

Kennisontwikkeling. Het voorliggende rapport heeft noodzakelijkerwijs de uitwerking van het begrip duurzaam ingekaderd. VROM en LNV zijn een

vervolgstudie gestart om een bredere invulling aan dit begrip te geven, waarin met name kansen voor en afwenteling naar andere maatschappelijke belangen meer uitgewerkt zullen worden. Deze studie zal eind 2006 de eerste resultaten opleveren. Daarnaast zijn er verschillende studies gestart, of worden voortgezet, naar de kennisleemten die in het rapport geconstateerd zijn. Deze betreffen o.a. de problematiek van de ondergrondse verdichting, de mogelijkheden van ruimere vruchtwisseling en de rol van bodembiodiversiteit bij het reduceren van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen. Ook wordt momenteel onderzoek gedaan in hoeverre bodembioologische parameters kunnen worden ontwikkeld als toets voor een gezonde en vitale bodem. Naar verwachting komen dit jaar de eerste onderzoeksresultaten beschikbaar.

Kennisverspreiding. De rijksoverheid wil een actieve rol spelen in het overbrengen van de opgedane kennis naar de dagelijkse landbouwpraktijk. Daarom wil ze in samenwerking met het landbouwbedrijfsleven en andere overheden een communicatiestrategie ontwikkelen. Daarbij zou de nadruk op de voordelen van duurzaam bodemgebruik in de landbouw moeten liggen en op de praktijken die duurzamer kunnen dan nu het geval is. Bijvoorbeeld de alternatieven voor het gebruik van kopersulfaat in voetbaden voor vee, alternatieve methoden voor grondontsmetting (behoud van bodemleven), voorkomen en herstellen van bodemverdichting (verhoging gewasopbrengst) en promoten van de samenwerking tussen akkerbouw en melkveehouderij ten behoeve van ruimere vruchtwisseling. Belangrijk is om goede praktijkvoorbeelden en pilotprojecten onder de aandacht te brengen.

4. Tenslotte

Wij vinden dit rapport een belangrijke stap voorwaarts, omdat het zichtbaar maakt wat wij verstaan onder duurzaam bodemgebruik in de landbouw. Daarmee wordt het mogelijk een belangrijk deel van de bodem in ons land nog duurzamer te gaan gebruiken dan nu het geval is. Het landbouwbedrijfsleven is nu aan zet om een en ander in de praktijk toe te passen. De rijksoverheid zal het daarbij ondersteunen en zelf ook weer volgende stappen zetten op het gebied van de kennisontwikkeling en kennisverspreiding.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
C. P. Veerman

De Staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer,
P. L. B. A. van Geel